

B. A. СВЕТЛИЧНИЙ, Ю. Е. ХОРОШАЙЛО, М. А. АМПИЛОГОВ

МОДЕЛЬ РЕЗОНАНСНОГО ВИХРЕТОКОВОГО ПРЕОБРАЗОВАТЕЛЯ ПРЕДНАЗНАЧЕННОГО ДЛЯ КОНТРОЛЯ ТОНКИХ НЕФЕРОМАГНИТНЫХ ПЛЕНОК

Тонкі неферромагнітні плівки широко застосовуються в електроніці у вигляді резистивних і емнісних елементів інтегральних схем, пристроях для запису і зберігання інформації, хемотронних приладах, в авіаційній і космічній техніці, в оптиці, мікрохвильовій техніці, застосовуються як покриття для захисту від електромагнітного випромінювання, а також використовуються в декоративних цілях. В роботі розглянуті питання теорії резонансних вихрострумових перетворювачів призначених для контролю тонких неферромагнітних плівок. Виконано аналіз впливу внутрішнього опору джерела живлення перетворювача і параметрів структури тонких неферромагнітних плівок на входні і вихідні параметри і характеристики перетворювача. Виконано порівняння чутливості моделі резонансного перетворювача з моделлю аперіодического.

Ключові слова: збудлива, вимірювальна індукційна катушки, характеристика перетворення, внесений імпеданс, функція перетворення, резонансний вихрострумовий перетворювач.

Тонкие неферромагнитные пленки широко применяются в электронике в виде резистивных и емкостных элементов интегральных схем, устройств для записи и хранения информации, хемотронных приборах, в авиационной и космической технике, в оптике, микроволновой технике, применяются в качестве покрытия для защиты от электромагнитного излучения, а также используются в декоративных целях. В работе рассмотрены вопросы теории резонансных вихревых преобразователей предназначенных для контроля тонких неферромагнитных пленок. Выполнен анализ влияния внутреннего сопротивления источника питания преобразователя и параметров структуры тонких неферромагнитных пленок на входные и выходные параметры и характеристики преобразователя. Выполнено сравнение чувствительности модели резонансного преобразователя с моделью апериодического.

Ключевые слова: возбуждающая, измерительная индукционная катушка, характеристика преобразования, вносимый импеданс, функция преобразования, резонансный вихревой преобразователь

Thin non-ferromagnetic films are widely used in electronics in the form of resistive and capacitive elements of integrated circuits, devices for recording and storing information, hemotron devices, in aviation and space technology, in optics, microwave technology, used as coatings for protection against electromagnetic radiation, and also used In decorative purposes. The paper deals with the theory of resonance vibration current converters for the control of thin non-ferromagnetic films. The analysis of the influence of the internal resistance of the power supply of the converter and the parameters of the structure of thin non-ferromagnetic films on the input and output parameters and characteristics of the converter is performed. A comparison of the sensitivity of a resonant converter model with an aperiodic model is performed

Keywords: excitation, measuring induction coil, transformation characteristic, introduced impedance, transformation function, resonant eddy current converter.

Постановка проблеми. Разнообразие, сложность геометрических форм деталей современного электротехнического оборудования, увеличение электромагнитных нагрузок и связанная с этим необходимость учета нелинейности среды, определяют предельно жесткие требования к точности расчетов электромагнитных полей. Анализ отечественной и зарубежной литературы позволяет констатировать, что для выявления структурных дефектов тонких неферромагнитных пленок вихревым методом неразрушающего контроля применяются различные разновидности апериодических и резонансных вихревых преобразователей (ВТП).

Аналіз исследований и публикаций. Однако величина внутреннего сопротивления источников питания преобразователей и параметры структуры тонких неферромагнитных пленок, а также их влияние на параметры преобразования, как правило игнорируются [1]. Такое допущение, с нашей точки зрения не совсем корректно и зачастую приводит к рассогласованию экспериментальных и практических данных полученных при дефектоскопии тонких неферромагнитных пленок вихревым методом. Поэтому в данной работе, так же как и в работе [1], выполнена попытка оптимизации и адекватной доработки теории ВТП с учетом вышеуказанных факторов.

Для выявления чувствительности резонансных

ВТП к структурным дефектам тонких неферромагнитных пленок, в работах [2–3] рассмотрены и проанализированы различные модели резонансных вихревых преобразователей. Согласно [2], если в колебательный контур включена возбуждающая катушка L_1 , то такой ВТП определяем как – ВТП первого вида, если измерительная катушка L_2 , то второго вида. Кроме того ВТП первого вида могут отличаться схемой питания колебательной цепи – последовательной или параллельной. Таким образом, достаточно рассмотреть три варианта резонансных ВТП: последовательный резонансный ВТП первого вида; параллельный резонансный ВТП первого вида; резонансный ВТП второго вида

Основная часть. В соответствии со схемой показанной на рис. 1 для режима холостого хода, $Z_H = \infty$, и идеального генератора напряжения $R_i = 0$.

Основная характеристика преобразования резонансного ВТП может быть представлена выражением $P_1 = U_2 / U_{20} = F / (1 + Z_{1BH} / Z_1)$,

где $Z_1 = r_1 + j(\omega L - 1/\omega C)$ – импеданс контура, а r_1 и $(\omega L - 1/\omega C)$ – соответственно, активное и реактивное сопротивление контура последовательно резонансного ВТП первого вида.

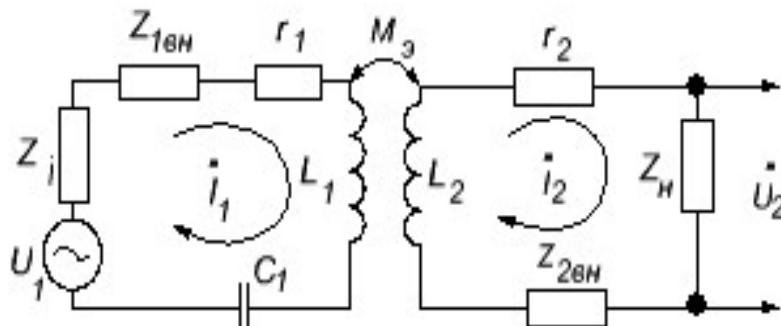

Рис. 1 – Эквивалентная схема последовательного резонансного ВТП первого вида

На резонансной частоте значение частоте
значение

$$P_{10} = \frac{\bullet}{F(1 + Z_{1BH}/r_1)}, \quad (1)$$

где $\bullet$ – функция преобразования ВТП, рассмотрена нами в работе [3], а Z_{1BH} – вносимый импеданс.

Можно показать, что для данного ВТП справедливо следующее соотношение:

$$Z_{1BH}/r_1 = j \frac{\omega K_1 L_1}{r_1} \varphi_1 = j K_1 \varphi_1. \quad (2)$$

Так как активные потери в конденсаторе малы по сравнению с потерями в катушке индуктивности L_1 , поэтому добротности катушки и в всего колебательного контура численно равны.

Введем понятие «добротность» ВТП V_1 , под которой будем понимать произведение добротности катушки индуктивности Q_1 , и коэффициента связи K_1 [1],

$$V_1 = K_1 Q_1 = V_{10} e^{-\frac{3\alpha_1}{2}}, \quad (3)$$

где V_{10} – максимальное значение добротности V_1 при $\alpha_1 = 0$, $V_{10} = K_{10} Q_1$.

Подставив (3) в (2) и (1) получим общее выражение для неполной характеристики преобразования

$$P_{10} = \frac{\bullet}{1 + j V_1 \varphi_1}. \quad (4)$$

Воспользовавшись выражениями $\bullet$ и φ для первого приближения, после некоторых математических преобразований, для условия $R_1 = R_2 = R$, получим

$$P_{10} = \frac{6\mu e^4 \sqrt[3]{9+j4\beta^2}}{6\mu \sqrt{9+j4\beta^2} \operatorname{ch}^4 \sqrt{9+j4\beta^2} + (9\mu^2 + 9 + j4\beta^2) \operatorname{sh}^4 \sqrt{9+j4\beta^2} + (9\mu^2 + 9 + j4\beta^2) \operatorname{sh}^4 \sqrt{9+j4\beta^2} + (9\mu^2 + 9 + j4\beta^2) \operatorname{sh}^4 \sqrt{9+j4\beta^2} + jK_1 Q_1 (9\mu^2 - 9 - j4\beta^2) \operatorname{sh}^4 \sqrt{9+j4\beta^2}} \quad (5)$$

Чувствительность резонансного ВТП определяется модулем, аргументом и их производными. Анализ большинства встречающихся на практике случаев контроля, когда толщина тонких

неферромагнитных пленок значительно меньше радиуса возбуждающей катушки и глубины проникновения плоской электромагнитной волны $\zeta \ll 1, \zeta\beta \ll 1, \mu = 1, [1,2]$, показывает что характеристика (5) может быть представлена в более простом виде.

$$P_{10} = \frac{6}{6 + V_1 \gamma + j \gamma}. \quad (6)$$

Модуль и аргумент функции (6) можно представить в следующем виде:

$$P_{10} = \frac{6}{\sqrt{(6 + \gamma V_{10} e^{-\frac{3\alpha_1}{2}})^2 + \gamma^2}}, \quad (7)$$

$$\varphi_{PO} = -\arcsin(\gamma P_{10}/6). \quad (8)$$

Представляет интерес проанализировать зависимости модуля P_{10} и аргумента φ_{PO} , а также их производных P'_{10} и φ'_{PO} , от тех же параметров γ и α_1 как и в [1], для различных значений добротности V_{10} .

Продифференцировав функции (7) и (8) по параметру γ получим значения:

$$P'_{10} = -\frac{6V_1 + \gamma(V_1^2 + 1)}{36} P_{10}^3, \quad (9)$$

$$\operatorname{tg} \gamma_{PO}' = -\frac{1}{6} P_{10}^3. \quad (10)$$

На рис. 3 представлены графики зависимости модуля $P_{10}(\gamma)$ и его производной $P'_{10}(\gamma)$ при различных значениях добротности резонансного преобразователя

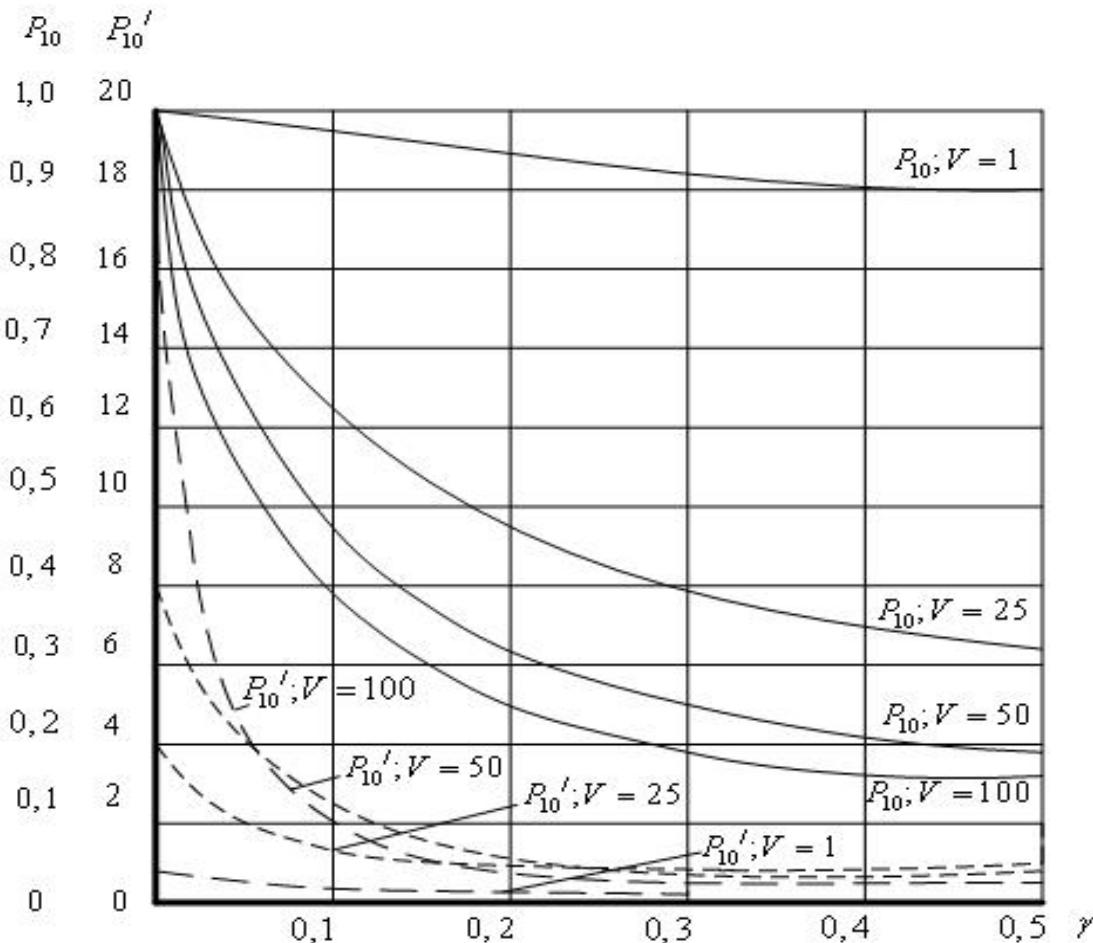

Рисунок 3 – Залежність модуля $P_{10}(\gamma)$ і производної $P_{10}'(\gamma)$ від параметра γ для резонансного ВТП первого вида

Аналіз виражень (7) і (9) показує, що з увільненням значення γ характеристика функції P_{10} уменьшується, т.е. має отрицальную производну з максимумом по отрицальному значенню при $\gamma = 0$. Согласно (9)

$$\lim_{\gamma \rightarrow 0} P_{10}' = -V_1/6. \quad (11)$$

Численні значення модуля обичної характеристики преобразування P_{10} , і аргумента (фазового сдвигу), показали, що для резонансного преобразувача слід використовувати амплітудний метод виделення корисної інформації, який технічно проще реалізовувати ніж фазовий метод.

Аналіз роботи резонансних ВТП в ряді електрических режимів показує, що включення возбуджуючої обмотки ВТП в послідовний або паралельний контури дає однакові функції преобразування, при умові якщо перший питати від генератора з малим внутрішнім сопротивленням ($R_i = 0$), а другий – з великим ($R_i = \infty$).

Висновки. Аналіз функції преобразування для резонансної системи і аперіодичної систем, раніше розглянуті нами в праці [1], показує, що в робочій області ВТП, производна функції

преобразування P_{10}' , резонансного ВТП, має значно більше значення аналогичної функції для аперіодичного ВТП [3]. Сміщення параметра γ в зону малих величин означає, що для виявлення структурних дефектів тонких неферромагнітних пленок з помідою резонансного ВТП, оптимальна частота питаючого тока може бути на 1–2 порядка нижче аперіодичного. При цьому максимальне значення производної функції преобразування резонансного ВТП, значно більше аналогичної производної функції преобразування аперіодичного ВТП. Сравниваючи значення (11) і вираження для аперіодичного ВТП, раніше показані в праці [1], слідует, констатувати, що:

- чутливості резонансного ВТП визначається його добробутом;
- максимальна чутливості резонансного ВТП більша за таку ж чутливості аперіодичного ВТП в 2 і більше раз.

Аналіз предельних значень фази і її производної вихідного сигналу інших типів досліджуваних резонансних ВТП, розглянутих нами в [3], показує, що вони не обладнують суттєвими

большой чувствительностью к выявлению дефектов тонких неферромагнитных пленок, при значительно более сложном конструктивном исполнении и настройки в рабочий режим.

Таким образом для выявления структурных дефектов тонких неферромагнитных пленок более эффективно применять последовательный резонансный ВТП первого вида.

Список литературы

1. Світличний В.А. Аналіз моделі аперіодичного екранного вихрострумового перетворювача для контролю тонких неферомагнітних плівок / В.А. Світличний, Ю.Е. Хорошайло // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». – Харків : НТУ «ХПІ», 2013. – № 51, – С. 117–125.
2. Хорошайло Ю.Е. Вихретоковий контроль тонких электропроводящих пленок и незлектропроводящих покрытий / Ю.Е. Хорошайло, Г.М. Сучков, В.А. Светличный, В.Н. Ерошенков // Монографія - Харків: «Щедра садиба плюс», 2014 –с.228.
3. Світличний В.А Резонансна вихрострумова дефектоскопія тонких неферомагнітних плівок : дисертація на здобуття наук.

Електроенергетика та перетворювальна техніка

ступеня канд. техн. наук : 05.11.13 / Світличний Віталій Анатолійович; М-во освіти і науки України, НТУ «ХПІ» ; наук. кер. Хорошайло Ю.Е. – Харків, 2015. – 196 с.

References (transliterated)

1. Svetlychny V.A. Analysis of the model of the aperiodic screen eddy current converter for control of thin non-ferromagnetic films / VA Svetlychny, Yu.E. Good news // Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute". - Kharkiv: NTU "KhPI", 2013. - № 51, - P. 117-125.
2. Khoroshailo Yu.E. Eddy current control of thin electrically conductive films and non-conducting coatings / Yu.E. Khoroshailo, G.M. Suchkov, V.A. Svetlychny, V.N. Eroschenkov // Monograph - Kharkiv: "Generous Estate Plus", 2014 - p.228.
3. Svetlychniy V. A. Resonance eddy-current defectoscopy of thin non-ferromagnetic films: a thesis for obtaining sciences. Degree Candidate Tech. Sciences: 05.11.13 / Svitlychnyi Vitaliy Anatoliyovych; Ministry of Education and Science of Ukraine, NTU "KhPI"; Sciences Manager Khoroshailo Yu.E. - Kharkiv, 2015. - 196 p.

Поступила (received) 01.05.2017

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Модель резонансного вихрострумового перетворювача призначеної для контролю тонких неферомагнітних плівок / В. А. Світличний, Ю. Є. Хорошайло, М. А. Ампілогов // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Електроенергетика та перетворювальна техніка. – Х. : НТУ «ХПІ», 2017. – № 00 (0000). – С. 00–00. – Бібліogr.: 3 назв. – ISSN 2079-4525.

Модель резонансного вихретокового преобразователя предназначенного для контроля тонких неферомагнитных пленок / В. А. Светличный, Ю. Е. Хорошайло, М. А. Ампилогов // Вісник НТУ «ХПІ». Серия: Электроэнергетика и преобразовательная техника. – Х. : НТУ «ХПІ», 2017. – № 00 (0000). – С. 00–00. – Бібліogr.: 3 назв. – ISSN 2079-4525.

Model of resonant eddy current converter designed for control of thin non-ferromagnetic films / V. A. Svetlichny, Yu. E. Khoroshailo, M.A. Ampilogov // Bulletin of NTU "KhPI". Series: Power and transforming technology. – Kharkov : NTU "KhPI", 2017. – No. 00 (0000). – P. 00–00.– Bibliogr.: 11. – ISSN 2079-4525.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Світличний Віталій Анатолійович – кандидат технічних наук, викладач кафедри, Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків; тел.: (057) 739-88-22; e-mail: vit.svet@ukr.net.

Світличний Віталій Анатолійович - кандидат технических наук, преподаватель кафедры, Харьковский национальный университет внутренних дел, г. Харьков. тел.: (057) 739 88 22; e-mail: vit.svet@ukr.net.

Svetlichny Vitaliy Anatolyevich - Candidate of Engineering Science, Lecturer of the department, Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkov. Tel: (057) 739 88 22; E mail: vit.svet@ukr.net.

Хорошайло Юрій Євгенієвич, кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри, Харківський національний університет радіоелектроніки, м. Харків, тел.: (057)-702-14-22.

Хорошайло Юрій Євгенієвич, кандидат технических наук, доцент, профессор кафедры, Харьковский национальный университет радиоэлектроники, г. Харьков, тел.: (057) 702-14-22.

Khoroshaylo Yury Evgenievich, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department, Kharkov National University of Radio Electronics, Kharkov, tel.: (057)-702-14-22.

Ампілогов Михайло Олександрович, студент, Харківський національний університет радіоелектроніки, м. Харків, тел.: (057)-702-14-22.

Ампілогов Михайл Александрович, студент, Харьковский национальный университет радиоэлектроники, г. Харьков, тел.: (057)-702-14-22.

Ampilogov Mikhail Aleksandrovich, student, Kharkov National University of Radio Electronics, Kharkov, tel.: (057)-702-14-22.